

Gerben Smeenck wil Brown Swiss-bloed in al zijn koeien

‘Doel is veel kilo’s vet en eiwit met weinig melk’

Gerben Smeenck uit Makkinga (FR) streeft naar een veestapel waarin alle koeien 25 tot 75 procent Brown Swiss-bloed hebben. Hij realiseert inmiddels een rollend jaargemiddelde van boven de 10.000 kilo melk met 4,80 procent vet en 3,80 procent eiwit. Drie keer daags melken bleek evenwel niet uit te kunnen.

Op melkveebedrijf ‘De Oolde Hof’ in Makkinga wordt aan roterend standweiden gedaan en Gerben Smeenck (42) zet een draad om, zodat de koeien naar de juiste weide kunnen. In een lange sliert komen de dieren over het kavelpad langs de boerderij gelopen en dat biedt de veehouder de kans ze één voor één te becommentariëren. Hoewel een deel van de veestapel eenkleurig bruin

is, heeft hij geen enkele moeite de dieren van elkaar te onderscheiden. Dat terwijl hij vanwege nevenfuncties zeker twee dagen in de week van huis is.

Vrijwillig verplaatst

Smeenck komt van oorsprong uit het Gelderse Lochem. Ze hadden 50 melkkoeien en 120

mestvarkens, toen ze in 1993 besloten om vrijwillig te verplaatsen. „We hadden daar 22 hectare grond op zeven verschillende plaatsen”, verklaart Gerben. Ze startten in het Friese Makkinga met 340.000 liter melk op 37 hectare grond en konden binnen de bestaande bebouwing tot een omvang van ruim 700.000 kilo melk groeien. Het veebeslag bestond oorspronkelijk uit MRIJ-

De koeien worden met 30 kilo krachtvoer per 100 kilo melk hard gevoerd. Voor het voerhek ligt een rantsoen volgens het principe van 'compact voeren'. Daarnaast krijgen de koeien krachtvoer via krachtvoercomputers. In de ligboxen ligt paardenmest.

De koeien krijgen zes uur per dag weidegang aangeboden volgens het principe van roterend standweiden. Niet veel langer, omdat het dan ten koste van de gehalten zou gaan. „Zo kunnen ook de verse koeien voldoende energie opnemen door ze op stal goed bij te voeren”, aldus Gerben.

De verse koeien worden tot 14 dagen na het kalven in een potstal achter de melkstal gehuisvest. Rechts (buiten beeld) de ligboxenstal voor de overige melkkoeien.

koeien en er werd pas vrij laat, in de tweede helft van de jaren '80 omgeschakeld naar Holstein. „Vooral met roodbonte stieren, waarbij ze vaak ook nog MRIJ-bloed hadden”, aldus Gerben. In de jaren '90 ging Smeenk toch voor de zuivere Holstein, waarbij de zwartbonten in zijn beleving voor melk stonden en de roodbonten voor gehalten. „We waren ronde MRIJ's gewend en als je dan met Holsteins gaat inkruisen, worden ze, vooral bij zwartbont, steeds scherper. Op een gegeven moment vroegen we ons af of we het type koe wel wilden, dat we zouden krijgen als we door zouden gaan met Holstein.” Met het oog op de duurzaamheid verdiepte Smeenk zich in andere rassen en hij richtte zich in eerste instantie op Zweeds Roodbont. „Ik dacht dat Peterslund 'het' was. Ik sprak echter met CRV-inspecteur René Buiters en die adviseerde me Brown Swiss als ik toch per se wilde inkruisen. Mijn eerste gedachten bij dat ras waren 'taai, smalle kruisen en slechte uiers'”, aldus Gerben. Omdat de inspecteur er volgens hem verstand van heeft, besloot hij het advies desondanks niet in de wind te slaan.

Melkaanleg

„Het type koe spreekt ons zeer aan”, zegt Gerben nu over het Brown Swiss-ras. „En er zijn veel bedrijven die goede resultaten met het ras behalen.” De fout die veel veehouders volgens Smeenk echter maken als ze beginnen met inkruisen, is dat ze het nieuwe ras op het onderind van de veestapel gebruiken. Smeenk niet, die insemineerde zijn beste koeien er juist mee. Hij stelt dat de melkaanleg van de Brown Swiss hoog genoeg is. De genetische aanleg voor melk van het ras is weliswaar lager dan bij de Holstein, maar het niveau bij de Holstein ligt volgens hem inmiddels wel op 15.000 kilo melk. „Alleen zijn we niet in staat het milieu zo te maken dat het er ook uitkomt.” Het gevolg van het hoge niveau is volgens Smeenk dat de snel piekende Holstein al gauw kwetsbaar wordt. „Een Holstein probeert het maximale te geven, ook als de omstandigheden niet goed zijn, met alle

gevolgen van dien. Een Brown Swiss probeert dat niet en denkt eerder aan zichzelf.” Uiteraard zijn er ook Holstein-stieren met een lagere melkproductievererving, maar het gebruik daarvan zag Smeenk niet zitten. „Door een ander ras te gebruiken, tackle je meteen ook de inteeltproblematiek. Daarnaast zijn er weinig stieren die genoeg compenseren, zoals de vruchtbaarheid, uiergezondheid en benen en klauwen”, meent Smeenk. „Juist met het Brown Swiss-ras pakken we deze componenten. Bovendien is het ras persistent en laatrijp.”

Weinig jongvee

De veehouder benadrukt dat het type koe wel een melkkoe moet zijn. Hij kruit de kruislingen dan ook terug met Holstein om er voldoende melk onder te houden. „De aanleg moet er wel inzitten. We willen de 10.000 liter minimaal vasthouden.” Het Brown Swiss-ras werd in 2010 op het bedrijf geïntroduceerd en de oudste kruislingen zijn daardoor inmiddels vierdekalfs. Smeenk heeft van begin af aan vooral zijn extremere Holstein-koeien met Brown Swiss geïnsemineerd en de rondere koeien met een lagere productie weer onder een Holstein gedaan. Hij gebruikt daarvoor Holstein-stieren met goede gebruikskennmerken en met veel kilo's vet en eiwit, maar ook met goede gehalten, want 'die ben je zo kwijt'. Smeenk werkt veel met gesekst sperma en houdt elke maand slechts twee tot drie vaarskalveren aan. „Dat betekent dat we maximaal dertig vaarskalveren per jaar aanhouden. We hanteren nagenoeg altijd de SAP-uitdraai en insemineren de op papier 50 hoogste qua rang op basis van NVI van de in totaal 140 koeien met gesekst sperma en dan maximaal twee keer, waarna er een Belgische Witblauwe op komt. Op de rest van de veestapel komt direct een Belgische Witblauwe, al is dat soms wel zuur, want er zitten beste koeien tussen.” Smeenk heeft ook regulier Holstein-sperma beschikbaar, wat hij gebruikt bij erg goede koeien die vaker terugkomen of bij 'twijfelgevallen', als een niet goed zichtbare tocht. „Bij echte twijfel

wordt er een Belg gebruikt, deze zijn relatief goedkoop en niet geschoten is altijd mis.”

Paringen maken

De veehouder houdt slechts twee tot drie kalveren per maand aan, omdat hij geen pieken wil. „Dat past niet bij het systeem van hokgrootte en dergelijke.” Als er meer kalveren geboren worden, worden ze verkocht aan een opfokker. Smeenk zegt zijn kalveren goed kwijt te kunnen, omdat hij de hoogste diergezondheidsstatussen heeft. Bij zijn top vijftig koeien, waarvan hij in principe vaarskalveren wil aanhouden, kijkt hij niet naar bloedvoering en dan blijkt dat toch niet alleen de nog aanwezige zuivere Holsteins er komen uitrollen. Er zitten veel koeien bij met royaal Brown Swiss-bloed. Gerben maakt de paringen op basis van het type koe. Op een 50 procent Brown Swiss komt een Holstein-stier, op een 25 procent Brown Swiss komt een Brown Swiss-stier, tenzij het dier 'zoveel Brown Swiss-type' heeft, dat er weer een Holstein op komt. En met een te scherpe Brown Swiss-koe gaat hij niet verder. „Ik streef in principe naar een bloedvoering van 25 tot 75 procent Brown Swiss-bloed.” ►

De dieren krijgen een ongemengd rantsoen van graskuil, maïs, aardappelvezel, perspulp, soja, maïsmeel en gerst. Smeenk past de methode van compact voeren toe en laat de krachtvoerders met behulp van water een nacht in de voermengwagens wellen.

De kalveren krijgen onbeperkt melk verstrekt. Sommige kalveren drinken daardoor in de automaat wel 12 liter per dag. De melkgift wordt na twee weken afgebouwd, zodat de dieren met ruwvoer beginnen. Verder krijgen ze tot 4,5 maand onbeperkt ruwvoerbrok.

De droge koeien krijgen een rantsoen van stro en een speciale brok. Dit is een rantsoen op maat, qua energie, eiwit en calcium. Tien dagen voor het afkalven krijgen ze een blauwe stip op de kop (of in de oorflap), waarna die koeien aan het voerhek nog een extra opstartbrok verstrekt krijgen.

Om maximaal te profiteren van het heterosis-effect is er eigenlijk een derde ras nodig. Smeenk blijkt wat te hebben geëxperimenteerd met Noors Roodbont, maar is daar toch niet onverdeeld enthousiast over. „De enkele Noorse Roodbonten die we hebben, zijn niet slecht, maar vallen niet zo op als de Brownies. De bouw is naar mijn mening niet melktypisch genoeg en de gehalten zijn lager.”

Hoogliggend staartstuk

De negatieve gedachten die Gerben aanvankelijk bij het bruine Alpen-ras had, zijn inmiddels verleden tijd. De dieren blijken niet taaimelks, de uiers zijn degelijk en de afstand tussen de zitbenen is weliswaar kort, maar de dieren hebben een hoogliggend staartstuk, waardoor ze erg gemakkelijk afkalven. De draagtijd is wel eens lang, maar hangt volgens de veehouder sterk van de stier af. „We werken met vier tot vijf weken droogstand en gebruiken weliswaar OrbeSeal, maar meestal geen droogzetantibiotica. Niet dat we daardoor veel uierontsteking tijdens de lactatie hebben, overigens. Het laatste geval is alweer enkele maanden geleden.”

De Brown Swissen hebben volgens Smeenk betere klauwen dan de Holsteins, ‘maar er zit ook wel eens een misser tussen’. „En de uiers zijn als vaars wel eens wat royaal, maar als tweedekalfs vallen ze mee.”

Smeenk melkt vooral koeien van de Brown Swiss-stieren Prohuvo, Event, Zephir, Brookings en Vigor en heeft kalveren van Cadence en Harley. De stieren Zephir en Cadence zet hij

nog steeds in. Van de kruislingen heeft de veehouder nakomelingen van de Holstein-stieren Brawler, Lineman en Atlantic en hij zet inmiddels Rosebud, Brekem, Adagio en Bart in. Tevens heeft hij 17 nakomelingen van een eigen stier, een zoon van Brown Swiss-stier Event uit een excellente Olympic.

Simpel en gestructureerd

Terwijl het bedrijf tot 2005 binnen de bestaande bebouwing gestaag groeide, werkte Gerben buiten de deur. Hij volgde een traineeship bij de Rabobank en werkte vijf jaar bij NLTO-Advies als adviseur strategie en bedrijfsontwikkeling en bedrijfsopvolging. „Daar heb ik veel van opgestoken en als je dan thuiskomt, word je wereld klein. Bovendien vind ik de bestuurlijke wereld interessant”, aldus Gerben. Hij is tegenwoordig districtsvoorzitter van FrieslandCampina, zit in de ledenraad van Agrifirm, is voorzitter van kenniscoöperatie Niscoo ‘en nog wat kleine dingen’, onder andere op politiek vlak. „Als je veel van huis bent, moet je bedrijfsvoering simpel en gestructureerd zijn”, stelt hij. Smeenk heeft elke ochtend een parttime medewerker voor 20 uur in de week en heeft verder hulp van losse schooljongens. „We werken met protocollen, maar het is wel belangrijk dat het echte koeienjongens zijn. Tussen de koeien moet je het verdienen.”

Toen Smeenk in 2005 thuis kwam, werd de stal uitgebreid. „De vorige boer bouwde de stal goedkoop en met een dichte vloer. Ik kon

daardoor goedkoop uitbreiden door alleen beton te storten met wat spanten en de ketting van de schuif te verlengen. Omdat we enkele jaren geleden toch een nieuw bassin moesten bouwen – er is een bassin voor 3,5 miljoen liter mest – is ook de jongveestal beperkt onderkelderde.”

Het bedrijf groeide door en maakte in 2012 een groeistap, door ineens een forse hoeveelheid melkquotum aan te kopen. „Het landelijk quotum kwam dat jaar niet vol en de prijs daalde.” Smeenk ging ineens van 800.000 kilo melk naar 1.110.000 kilo melk, maar verleasde de laatste quotumjaren stevast een deel van zijn quotum, een deel dat jaar na jaar steeds kleiner werd. „Zo creëerden we voor onszelf een zachte landing.”

Driemaal daags melken

Direct na afloop van het quotumtijdperk begon Smeenk drie keer per dag te melken. Hij verklaart die keuze met de stelling dat de kostprijs binnen de melkquotering anders moest worden beoordeeld dan nu. „Toen was ik gericht op saldo per liter en nu op saldo per koe.” Uiteraard was tevens de rem eraf en was hij vrij om met de aanwezige dieren meer melk te leveren. „In het kader van ‘als je het niet probeert, weet je het niet’ hebben we besloten om een half jaar lang driemaal daags te melken, dus van 1 april tot 1 oktober 2015, waarna we zouden evalueren. We hebben het gedaan met behulp van uitzendkrachten via AB-service.”

De melkprijs ging echter onderuit en daardoor

Bedrijfsgegevens

Gerben (42) en Willyande (39) Smeenk houden op melkveebedrijf ‘De Oolde Hof’ in Makkinga (FR) met zoon Daan (3) een 140-koppige melkveestapel. Het rollend jaargemiddelde bedraagt 10.127 kilo melk met 4,80 procent vet en 3,78 procent eiwit. De tussenkalftijd bedraagt 394 dagen en het inseminatiegetal ligt op 2,1. Gerben is zijn veestapel in 2010 gaan inkruisen met Brown Swiss en streeft naar een bloedaandeel van 25 tot 75 procent van het ras in zijn veestapel. Dieren met 50 procent Brown Swiss-bloed kruist hij terug met Holstein en op de resulterende dieren komt in principe weer een Brown Swiss-stier.

Aan de melk zijn dochters van Prohuvo, Event, Zephir, Brookings en Vigor, er zijn kalveren van Cadence en Harley en de stieren Zephir en Cadence worden nu ingezet. Van de kruislingen zijn er nakomelingen van de Holstein-stieren Brawler, Lineman en Atlantic en inmiddels worden Rosebud, Brekem, Adagio en Bart ingezet. „Ons fokdoel is veel kilo’s vet en eiwit met een flinke plus in de gehalten, een bovengemiddeld exterieur en een plus voor de gebruikskennmerken, waaronder de vruchtbaarheid.”

De dieren krijgen een ongemengd rantsoen van graskuil, maïs, aardappelvezel, perspulp, soja,

De koeien worden gemolken in een 2 x 12 stands zij-aan-zij melkstal. Smeenk overwoog in 2007 in automatisch melken te investeren, maar vond de kostprijs toen te hoog. Hij kocht daarom een tweedehands melkstal en verlengde die in 2015.

In de kantine hangt een bord met daarop opdrachten voor de verschillende jonge medewerkers. Opdrachten die ze zelf kunnen afvinken.

is Smeenk in september gestopt met zijn experiment. De productie van de koeien lag in het quotumtijdperk tegen de 9.000 liter en was binnen drie weken met 12 à 13 procent gestegen. „We hebben berekend dat het voordeel van drie keer daags melken 8 procent aan kilo's vet en eiwit is. Maar 8 procent is in onze ogen te weinig om structureel vreemde arbeid in te huren. Onze eigen arbeid werd hierdoor te slecht betaald.”

Compact voeren

Compact voeren

Het rollend jaargemiddelde van de veestapel ligt inmiddels op 10.127 kilo melk met 4,80 procent vet en 3,78 procent eiwit. „We voeren best hard met 30 kilo krachtvoer op 100 kilo melk, maar we kopen nu bijvoorbeeld perspulp aan in plaats van maïs. Ruwvoer is ook duur”, aldus Gerben. „De Brown Swiss is duurzamer en geeft minder uitval, maar je moet ze wel voeren, de melkaanleg is lager.” De koeien krijgen zes uur per dag weidegang. Niet veel langer, omdat het dan ten koste van de gehalten zou gaan. „Zo kunnen ook de verse koeien voldoende energie opnemen door ze op stal goed bij te voeren. Doordat het aandeel winterrantsoen nog steeds 65 procent is, blijven de gehalten mooi op peil. We sturen met soja en ruwvoer op stal aan de hand van het ureumgehalte en de hoeveelheid beschikbaar eiwit.” Smeenk past het systeem van roterend standweiden toe. De koeien krijgen elke dag een nieuw perceel en komen na vijf tot zes

dagen terug op het eerste. Tussendoor wordt na circa twee weken kunstmest gestrooid en wordt er in verband met de smakelijkheid geen drijfmest aangewend. Op stal krijgen de koeien een gemengd rantsoen verstrekt. De veehouder past het systeem van compact voeren toe. Hij laadt de krachtvoerders al een dag eerder in de voermengwagen en voegt dan ook meteen water toe. Het rantsoen bestaat uit lasagnekuil, perspulp, soja, maïsmeel, gerst en bietenpulp. Smeenk maakt lasagnekuilen met onderop graskuil, daarboven maïs en bovenop aardappelvezel. Naast het gemengde rantsoen krijgen de koeien nog 7,5 kilo krachtvoer via krachtvoerboxen.

Fosfaatquotum

Het voeren van een hoogwaardig gemengd rantsoen in combinatie met krachtvoer via automaten lijkt een duur systeem. Smeenk bestrijdt dat. „Ik werkte eerst met een doseerwagen, maar moest prik bijvoeren vanwege te veel selectie aan het voerhek. Nu met compact voeren hoeft dat niet meer en krijgen we meer energie in de koe en kunnen we met de koeien in één groep toch nog sturen in het rantsoen met de krachtvoerbox.” Gerben zegt binnen het ‘fosfaatquotum’ zoveel mogelijk te willen melken. „Alles wat er loopt, moet veel melk geven en met dikke gehalten (Smeenk had door zijn gehalten het afgelopen jaar een 3,2 cent hogere melkprijs, red.). Jongvee kost fosfaatruimte, dus moeten we zuinig zijn op de koeien en weinig vervangen. We zitten nu op 17 procent. De productie bij

afvoer bedraagt 44.000 kilo melk en we willen naar 50.000 kilo. Verder is de fosfaatexcretie per koe bepaald op liters melk en niet op kilo's vet en eiwit. Er is dus speling om binnen je fosfaatruimte meer kilo's vet en eiwit te produceren, zonder fosfaatrechten te kopen. Eigenlijk willen we zoveel mogelijk kilo's vet en eiwit leveren, met zo weinig mogelijk melk.”

Geen robots

Nog een reden waarom de kilogram melkproductie van Smeenk niet veel hoger hoeft, is dat hij twee keer daags melkt. „Veertig kilo melk is eigenlijk genoeg bij twee keer daags melken”, stelt hij met het oog op de belasting van de uiers. Hij heeft tien jaar geleden een robot overwogen, maar vond de kostprijs daarvan op dat moment te hoog en in combinatie met de groei van het bedrijf paste dat slecht. Om die reden besloot hij in 2007 een nog goed uitziende melkstal van een veehouder te kopen die wel omschakelde naar automatisch melken. Het idee was om er tien jaar in te melken, om dan opnieuw een robot te overwegen, maar al in 2015 besloot hij om de melkstal te verlengen. De koeien worden sindsdien gemolken in een 2 x 12 stands zij-aan-zij melkstal. Smeenk had in 2015 bouwplannen, maar heeft die voorlopig uitgesteld. Hij melkt inmiddels 140 koeien die het afgelopen jaar 1,37 miljoen kilo melk produceerden. Smeenk wil naar 160 koeien en die ruimte is er. „Als de prijs interessant is, gaan we volgend jaar fosfaatrechten kopen.” ■

Rechts op de voorgrond de potstal voor de verse koeien. Links daarvan de wachtruimte en de melkstal. Achter de wachtruimte is een tweede stal zichtbaar, daar lopen de melkkoeien. Ter hoogte van de potstal, zitten de stallen aan elkaar vast.

maïsmeel, gerst en bietenpulp. Smeenk past de methode van compact voeren toe en laat de krachtvoerders met behulp van water een nacht in de voermengwagen wellen. Naast het gemengde rantsoen krijgen de koeien nog 7,5 kilo krachtvoer via krachtvoerboxen. Smeenk weidt zijn koeien zes uur per dag volgens het systeem van roterend standweiden en beschikt over een grondareaal van 73 hectare, waarvan 65 in eigendom. 61,5 hectare bestaat uit grasland en op 11,5 hectare wordt maïs verbouwd. Gerben heeft 's ochtends een vaste medewerker en heeft daarnaast hulp van losse schooljongens, evenals van zijn vader Gerard (70).

